

УДК 392.51 (477.86)

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2019.03.580>

«ТУЛИСЯ МІХ ДО МІХА, А ТОРБА ДО ТОРБИ» (ПЕРЕДВЕСІЛЬНІ ЗВИЧАЇ НА ПОКУТТІ)

Леся ГОРОШКО-ПОГОРЕЦЬКА
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8741-2467>

кандидат історичних наук
старший науковий співробітник відділу етнології сучасності,
Інститут народознавства Національної академії наук України
проспект Свободи, 15, 79000, Львів, Україна
e-mail: horoshyna@gmail.com

Весільний обряд — явище, яке у різних локальних різновидах дотривало до сьогодні, відтак його дослідження завжди актуальне. З огляду на це метою розвідки є розгляд низки звичаєво-обрядових і світоглядних явищ, які стосуються створення нової сім'ї. Об'єктом дослідження є традиційний світогляд і звичаєво-обрядова культура жителів Покуття, а предметом — передвесільний цикл весільної звичаєвості, тобто ті обрядові реалії, які передували власне весільним урочистостям на теренах Покуття. Поміж ними — залицяння до дівчини, сватання, «злагода», «заручини», «протокул», церковні «оповіди», запрошення на весілля. Джерельною основою дослідження є матеріали власних польових досліджень автора впродовж 2013—2014 рр. у селах Коломийського, Городенківського, Снятинського, Тлумацького і Тисменицького р-нів Івано-Франківської обл., а також праці кінця ХІХ — поч. ХХІ ст. *Методологія* ж роботи ґрунтується на загальнонаукових методологічних принципах та основних вимогах, які ставляться щодо праць історико-етнологічного спрямування. З'ясовано, що розглянутий етнолокальний варіант весільної звичаєвості Покуття має питомі українські риси, зберігаючи при цьому самотутній вияв.

Ключові слова: весілля, хлопець, дівчина, «князь», «княгиня», весільні звичаї, Покуття.

Lesya HOROSHYNA-POHORETSKA
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8741-2467>
Candidate of Historical Sciences (= Ph.D. in history)
Senior Researcher at the Ethnology Institute of
National Academy of Sciences of Ukraine
15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine
E-mail: horoshyna@gmail.com

LEAN SACK TO SACK, AND BAG TO BAG
[«TULYSIA MICH DO MICHA,
TORBA DO TORBY»] (PRE-WEDDING
CUSTOMS IN POKUTTIA)

Wedding ceremony — a phenomenon that in various local varieties lasted to the present, therefore its research is always relevant. In view of this, the purpose of this article is to investigate series of custom-ritual and outlook phenomena relating to the creation of a new family. The object of the research is the traditional outlook and the custom-ritual culture of inhabitants of Pokuttia, and the subject — a pre-wedding cycle of wedding customs, that is, those ceremonial realities that preceded the wedding ceremony itself on the territory of Pokuttia. Among them — the courtship of a girl (home accompanying, visiting to her home, cross gifted), matchmaking (previous «zvidyny», ritual dialogues, signs of consent or refusal to matchmakers), «zlahoda» (discussion of the size of dowry), «zaruchyny», engagement (tying the hands of bride and groom together with a handkerchief), the «protokol» (examination before the priest for the knowledge of the prayers), church «opovidi» (public announcement of the intention of bride and groom to get married), the invitation to the wedding (the alternate of «zaprosyny» of the inhabitants of the same village, the traditional dress for the wedding invitation, the accompanying ceremonial dialogues, prohibition for groom and bride to meet at this time, a wedding invitation by others).

The basis for the research are the materials of the author's field research during 2013—2014 in the villages of Kolomyjs'kyj, Gorodenkivs'kyj, Sniatyns'kyj, Tlumats'kyj and Tysmenyts'kyj districts of Ivano-Frankivs'k oblast', and works of the end of nineteenth and the beginning of twenty-first centuries. The methodology of this work is based on general scientific methodological principles and the basic requirements that apply to the works of historical and ethnological direction.

It was found out that the ethnocultural version of the wedding customs of Pokuttia has specific Ukrainian features. At the same time it conserves the distinctive manifestation.

Key words: wedding, boy, girl, «kniaz'», «kniahynia», wedding customs, Pokuttia.

Вступ. Весільні звичаї та обряди належать до тих явищ, які чи не найповніше ілюструють багатоманіття народної традиції того чи іншого терену, оскільки весільний обряд навіть одного села може вирізнятися локальними особливостями на тлі весільної звичаєвості сусідніх населених пунктів. Водночас весільні традиції демонструють тривале збереження. Не є винятком і весільна обрядовість жителів Покуття, позаяк і досі місцеві мешканці готові розповісти охочому послухати про те, як гуляли весілля колись і як нині гуляють. Попри це про низку весільних звичаїв уже можна лише почути, а по згадки стосовно деяких із них слід заглянути у праці дослідників кін. ХІХ — поч. ХХ ст. Л. Вайгеля [1, с. 91—94], О. Кольберга [2, с. 224—336], К. Мрочка [3, с. 481—486], О. Голубовичевої [4, с. 177—193], І. Волошинського [5, с. 2—34], В. Равлюка [6, с. 183—214], М. Гушула [7, с. 426—463], а також у деякі пізніші дослідження, зокрема й польові, М. Паньківа [8, арк. 1—188; 9; 10, с. 228—233], В. Немца [11, с. 185—186], Л. Герус [12, с. 160—170], Х. Бойчук [13, с. 154—159], автора цих рядків [14; 15], краєзнавчі нариси з обраного терену [16, с. 403—416; 17, с. 135—141; 18, с. 414—423; 19, с. 200—202; 20; 21, с. 7—64; 22, с. 154—179; 23, с. 77—84; 24, с. 210—220; 25, с. 77—84; 26, с. 65—77; 27, с. 41—45; 28, с. 342—343; 29, с. 172—216, 220—225; 30, с. 301—306; 31, с. 68—74; 32, с. 36—38; 33, с. 31—60] тощо. Власне ці матеріали й дають змогу якнайповніше відтворити традиційний передвесільний цикл обрядовості мешканців Покуття, а також зазначити ті зміни, які додають нових барв її канві.

Основна частина. Весільні урочистості розпочинаються зі сватання хлопцем («флекевом», «фликеем») дівчини, яка припала йому до душі, і яка, своєю чергою, дає згоду, зваживши попередньо й на думку батьків. Однак цим діям здебільшого передують тривалі стосунки, коли молоді люди намагаються взаємно пізнати одне одного. Задля цього парубок міг «відводити» дівчину додому з танців, вечорниць, толоки, гостинця (головної сільської вулиці, якою гуляли дівчата) чи іншого місця, де відбувалися посиденьки молоді (читальні, т. зв. «токи», тобто просто неба), а ще міг прохати когось викликати дівчину з хати тощо. За якийсь час, найчастіше восени, коли вечори довшали, хлопець із товари-

шами починав приходити до хати дівчини, декларуючи у такий спосіб її батькам свої наміри. Про їхню серйозність свідчили й дарунки, якими він обдаровував дівчину: перстень, «ковтки», хустина до носа. У цьому разі хлопця вважали «коштенним». Своєю чергою, дівчина на знак прихильності дарувала хлопцеві три писанки у Великодній понеділок, вишивала хустину зі своїми ініціалами, якою він привселюдно витирався тощо (с. Вербівці, Далешове Городенківського р-ну). А ще, аби побути з коханим наодинці, дівчина могла виходити в сіни «запирати двері», тобто відпроваджувати його до порога, де вони затримувались порозмовляти. Якщо балачки займали більше часу, аніж годиться, і дівчина надто довго «вистоювала» з парубком, хтось із хатніх ішов «кашляти» (с. Вербівці Городенківського р-ну, с. Сілець Тисменицького р-ну). Бувало й так, що парубок заходив до хати, вітався з батьками і просив їх «відпустити дівчину на танці». Якщо мати обраниці вподобала його, давала чоловікові знак, і той відповідав: «Слухай, хлопче, іди, але би-с мені дівку до хати сам привів». Тривожним сигналом для залицяльника була інша відповідь: «Дивись, дівко, іди, але щоб скоро поверталася, бо рано треба корову знати» (с. Угринів Тисменицького р-ну) [5, с. 2; 9, с. 6—7; 20, с. 5; 23, с. 77—78].

Зчаста така реакція батьків мала економічне підґрунтя: хлопець не мав бажаних статків. Відтак незможна молодь (т. зв. «халупники» — безземельні селяни, які володіли лише садибою, або «зарібники» — власники близько 2 моргів поля, які щоденно наймалися на роботу до заможніших селян) побиралася між собою [8, арк. 71—72], бо «Знайся кінь з конем, а віл з волом», «Тулися міх до міха, а торба до торби» [9, с. 6; 20, с. 5], проте такі спілки називали «шлюбом на вітер» (с. Петрів Глумацького р-ну) [18, с. 414]. Парубки з бідних сімей, однак, могли посватати заможнішу дівчину, якщо вона мала якісь вади: «Парубок борше озме богацку дівку погану, хотьби і каліку, ніж бідну файну, хотьби вона і не знати яка файна була» (с. Далешів Городенківського повіту, нині — с. Далешове Городенківського р-ну) [5, с. 2]. Рідше незможна дівчина потрапляла до багатської сім'ї [9, с. 6]. Але загалом діти зчаста одружувалися з тими, кого хотіли «деді й нені», хоча батьківська воля не виключала взаємних симпатій.

Іл. 1. Дівчата з Городенківщини. 1930-ті рр. (Ілюстрація за виданням: [28, с. 346])

Іл. 2. Дівчата. С. Вербівці Городенківського р-ну. (Ілюстрація за виданням: [28, с. 346])

Нині сватання зазвичай умовне, позаяк про стосунки хлопця і дівчини батькам відомо задалегідь,

і воно є сподіваним. Натомість колись висватування дівчини могло відбуватися у кілька етапів. Іноді до батьків молодої приходив хтось із родичів молодого (батьки, одружена сестра, вуйна) або й він сам «звідатися», чи віддадуть за нього дочку (м. Городенка, сс. Ясенів-Пільний, Далешове, Вербівці Городенківського р-ну, с. Сілець Тисменицького р-ну) [2, с. 271, 274; 5, с. 2; 9, с. 7; 20, с. 7].

Отримавши згоду, наречений чи його батько збирали старостів (сватів) — одного-двох, а згодом — п'ятох і навіть п'ятнадцятох поважних осіб, які знали свою справу і вміли вправно провадити бесіду [2, с. 224, 271—272, 285; 5, с. 3; 6, с. 183; 7, с. 426; 9, с. 7; 15, арк. 23; 20, с. 6; 21, с. 7; 23, с. 78; 26, с. 65; 27, с. 41]. Якщо на сватів чекали, у хаті дівчини наводили лад, готували вгощання, застеляли лави і замітали хату від порога до столу, «щоб старости сідали» [9, с. 7; 20, с. 6].

Сватати традиційно йшли з хлібом і горілкою, а увійшовши до хати, вдавано здорожені мандрівники просилися переночувати і шукали за «кунцею — красною дівцею»: «Ми знайшли слід до вашої хати. Сюди забігла кунця, а у вас — красна дівця...», «Шукаємо кунцю, красну дівцю для нашого князя. Уже багато міст і сіл обійшли, але тільки у вашій хаті є красна дівця. Ваша дочка — гарна дівця, буде для нашого князя добра молодця!», «Ми прийшли до вас запитати за куничку. Ми мали одну куничку, вона з межі нас, та тутки є в вас» (сс. Белелуя, Іллінці Снятинського р-ну, с. Рожнів Косівського р-ну, с. Вовчинець, поблизу Івано-Франківська) [4, с. 177; 7, с. 426; 17, с. 135; 26, с. 66]. Подекуди, як у Далешовому на Городенківщині, старости питали за «пряхою» [5, с. 3]. Але зчаста вони не ходили околяса, а побалакавши про господарку, самі повідомляли про мету візиту: «Ми прийшли за N.N. у старости», «Ви сі нас не питаєте, що ми прийшли, то ми мусим казати сами. Нас прислав (імярек), абисти дали свою дівчину за его сина», «Ви нас не питаєте, чого ми прийшли, а ми не сміємо казати. — Та ми знаємо, що не діти прийшли до нас, та й сподіваємось, що ви самі скажете, чого ви прийшли. — Коли так, то кажемо. Кланявся до вас Іван такий-то, що рад би засватати дівку, та й просив вас, чи-бись не дали своєї Марії за него» (с. Орелець Снятинського р-ну, сс. Далешове, Вер-

бівці Городенківського р-ну, с. Жуків Тлумацького р-ну) [2, с. 224; 5, с. 3; 6, с. 183; 9, с. 8]. Опісля батько запитував дівчину, яка в цей час відверталася, ховалася, колупала піч, чи згодна вона вийти за цього парубка. Знаком згоди були слова: «*Та як деді і нені кажут, то чому бим не пішла. Піду!*», «*Або я знаю як дома скажут*», «*Моя воля зволеє*», — по чому дівчина подавала старостам рушники, аби показати, що вона «*не гуляла, тонку пряжу пряла, про придане дбала*» [2, с. 224; 4, с. 178; 7, с. 426; 9, с. 8; 24, с. 210; 26, с. 66]. Відтак до хати кликали молодого, який чекав за порогом, гості й господарі обмінювалися хлібом і сідали до столу випити чарку-другу і попоїсти. Траплялося й так, що батьки дівчини відповідали старостам: «*Будьте ласкаві, прийдіть завтра, ми си надумаємо*», «*Не знаємо якби то не могло бути, ворота нам не заперті, будем ся ще радити, а ви можете ще раз до нас повернути*», «*Ми тепер ще не витікаємо дитину видавати*» (с. Орелець, Джурів Снятинського р-ну, с. Жуків Тлумацького р-ну). У цьому випадку свати знову навідувались до хати дівчини за день-два, якщо батьки не переказали через односельців, що не дають згоди на одруження («*гарбуз прикотили*», «*давали макогона*»), або якщо дівчина починала виходити на розмову до хлопця «через ворота», тобто стоячи на своєму «грунті», тоді як парубок стояв на вулиці, що й свідчило про згоду [2, с. 224—225, 286; 3, с. 483; 6, с. 183; 13, с. 155].

У першій половині ХХ ст. після сватання («освідчин») родичі молодих зустрічалися ще раз («злагода», «згода», «оглядини», «обзорини», «слово», «досватання»), аби обговорити розмір посагу (віна), тобто кількість поля, худоби, реманенту, побутових предметів, визначити дату весілля, з'ясувати, де молоді житимуть, чи спільно будуватимуть для них хату, які дари отримає кожна родина тощо. Здебільшого молода йшла за невістку, якщо ж навпаки — її батьки домагалися від родини молодого багатого віна для нього. Про таких казали: «*Хто пристає, тому розуму не стає, а хто приймає — ще й кілько немає*» (с. Гринівці Тлумацького р-ну). Іноді договір старостів юридично оформляли у найближчому місті, куди їхали, аби «заїнтабелювати» молодяттам поле, по чому відібрати землю можна було лише через суд. Після «злагоди» батьки молодих навзаєм називалися «сватами» і зверталися одні до одних

Іл. 3. Покутські парубки. 1920-ті рр. С. Любківці Снятинського повіту. (Ілюстрація за виданням: [28, с. 347])

на «ви». У Городниці на Городенківщині по «слові» молодий сідав побіля молоді («княгині»), цілував її, а вона запихала йому свою хустку «за пас». Якщо молода робила це вправно, вірили, що вона верховодитиме у сім'ї і навіть може бити свого чоловіка, якщо ж ні, то казали, що вона «*ни годна буде хліба спичи*». Опісля всі вечеряли, а молоді їли однією ложкою (запис І. Нікітишина) [2, с. 225, 249, 253—255, 263—264, 275, 286, 312; 5, с. 4; 6, с. 183; 9, с. 8—9; 13, с. 155; 18, с. 414; 20, с. 7; 26, с. 66—67; 27, с. 41; 29, с. 177].

По з'ясуванні всіх майнових питань молодята йшли до панотця на «протокул» («на отчінаш»), де він цікавився знанням молитов і Святого Письма. Якщо молодята знали усе, про що питав священник, він призначав дату сповіді і причастя. Якщо ж наречені не засвідчили хисту в освітній царині, він міг відтермінувати шлюб до наступного року або повідомляв термін, впродовж якого молодята мали надолужити брак відповідних знань, а тим часом вони відпрацьовували у нього протягом кількох днів [2, с. 286—287; 9, с. 9; 21, с. 8; 23, с. 78—79; 29, с. 177]. Відтак молодята чи їхні батьки просили священника виголосити у церкві оповіді («оповіді», «заповіді», «заповіді»). Чинять так і нині, проте колись за цю послугу панотець отримував «по-

Іл. 4. Нагайка молодого і дружби. (Ілюстрація за виданням: [9])

клін» — хліб, сіль, гроші, горілку і курку, тому звичай подекуди отримав назву «*іти з курми*» (с. Матеївці Коломийського р-ну). Отримавши «плату», священник впродовж трьох недільних богослужінь привселюдно повідомляв громаду про намір молодих побратися, про їхнє походження і просив згоситися тих, кому відомо про перешкоди, які могли стати на заваді такому шлюбу [1, s. 91; 2, s. 249, 263, 275, 286—287, 312; 3, s. 483; 4, с. 178; 9, с. 9; 17, с. 135; 20, с. 7; 22, с. 154; 23, с. 78; 29, с. 177].

Зрідка у покутських селах влаштовували ще й «заручини». Задля цього староста застеляв червоною квітчастою хусткою калач на тарілці, тоді клав руку молодій долонею вгору і накривав її правицею молодого. Опісля зв'язував руки хусткою зі словами: «*Не в'яжеться вузол, а в'яжеться слово обіцянки бути вірним одне одному у подружньому житті*» (с. Струпків Коломийського р-ну). На поч. ХХ ст. на Снятинщині (с. Ілинці, нині — с. Іллінці) заручини відбувалися відразу на сватанні. Після згоди молодій на одруження молодяткам складали руки ра-

зом, а старости «перетинали» їх хлібом знизу вгору, «*аби всьо росло в гору*». У Назірні, поблизу Коломиї, подібно чинили під час «слова». Перед застіллям молоді ставали посеред хати, подавали одне одному руки, які батьки роз'єднували з побажаннями благополуччя, і цілувалися. Після цього обрядового моменту усі попередні набували юридичної сили і подальше розірвання заручин зобов'язувало винну сторону відшкодувати іншій матеріальні і моральні збитки [2, s. 312; 4, с. 178; 21, с. 8].

Після церковних оповідей молодята до самого весілля вдягалися напівсвятково: молода носила гердани й коралі, а в коси вплітала червоні стрічки, молодий також чіпляв до капелюха гердани, а ще — кілька чорних пір'їн з хвоста півня (с. Вербівці Городенківського р-ну, дані М. Паньківа) [9, с. 9].

За кілька днів до весільної забави, іноді напередодні чи й під час неї, молоді починали запрошувати гостей на весілля («розколіпини», «гуски», «коровай», «деревце», «селемени»). «Сторонську» родину, тобто зі сусідніх сіл, їздили просити за 2—3 тижні. «До просіння» (на «запросини») молоду «віриджали» мама й жінки з родини. «Нене» заплітала дочці у волосся червоні вовняні «попалітки» таким чином, що волосся майже не було видно. При цьому співали:

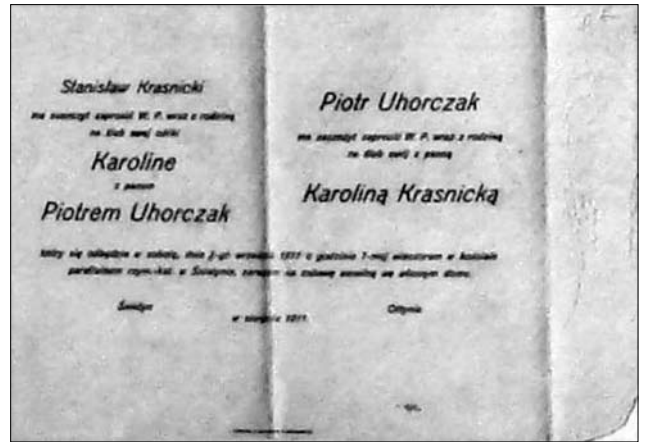
*Заплетіт ні, ненько моя,
У дрібні дрібниці,
Не мете ні заплітати,
Лиш в оці місниці.
Поплетіт ні, ненько моя,
В Божий час,
Не мете ні заплітати
Лиш цей раз* [9, с. 10].

Відтак коси закладали ззаду у «пиріжок», а зверху вбирали вінок зі штучних квітів, прикрашених позліткою. В Орельці на Снятинщині батьки вкладали дочці вінок на голову, тримаючи хустиною, а до голови його кріпили за допомогою «політички» (червоної стяжки), яку їй передавав молодий. Спереду до нього чіпляли кілька смужок кольорового паперу, а ззаду — 10—15 різнокольорових стрічок (с. Вербівці Городенківського р-ну). Подекуди до вінка коло вух ще кріпили «затички» з барвінку, змащеного білком і прикрашеного позліткою (с. Далешове Городенківського р-ну, с. Долина Тлумацького р-ну). У Загвізді на Тисменичині такі вінки для

молодої виготовляли за тиждень до весілля. Залежно від пори року молода з дружкою вбирали сорочки, «руков'єнки», «гобортки», вишиті фартушки, чоботи, козухи. Молодий з дружною, незалежно від погоди, одягали капелюхи, смушеві шапки («баранячки»), а в руках мали нагайки зі шкіряних ремінців і смужок кольорового паперу, руків'я — з козячих ніжок (с. Вербівці Городенківського р-ну, с. Видинів Снятинського р-ну) або «закручені» палиці, підбиті металом і оздоблені оловом (сс. Далешове, Незвисько Городенківського р-ну, с. Орелець Снятинського р-ну). За даними І. Волошинського, їх виготовляли зумисне для молодого і дружби, зберігали в селі і, в разі потреби, зичили за калач на чергове весілля. Окрім того, молоді, дружба й дружка зліва до одягу чіпляли «букети» чи віночки з барвінку й квітів [5, с. 5, 14; 6, с. 189, 191—192; 9, с. 10—11; 10, с. 230; 15, арк. 17—18, 95].

Перед виходом «у село» молодих садили до столу разом з усіма присутніми на той час у хаті людьми. У Великому Ключеві на Коломийщині всіх частували пирогами з медом, аби молоді мали щасливе і «солодке» життя. Опісля молода з дружкою чи молодий з дружною запрошували присутніх на весілля, цілували і кланялися батькам, які благословляли їх хлібом і сіллю, а ще могли скроплювати свяченою водою (сс. Загвіздя, Сілець Тисменицького р-ну, с. Джурків Коломийського р-ну), посипати збіжжям (с. Будилів Снятинського р-ну), цукром (с. Вікняни Тлумацького р-ну) чи переливати дорогу водою (сс. Баб'янка, Джурків Коломийського р-ну, с. Белелуя Снятинського р-ну). У Спасі на Коломийщині староста обводив молоду чи молодого з гостями, які тримались за хустки, навколо столу і виводив надвір, а в Ясеніві-Пільному на Городенківщині він перед виходом промовляв: «*Просимо святого Господа і Бога, і пречисту Матку божу, і святого Николая, и святих Петра і Павла, і всіх святих і людей спрошених, близьких і далеких, жеби простили і благословили*» [2, с. 277, 291; 9, с. 11; 14, арк. 9, 25, 84, 106, 114; 16, с. 404; 20, с. 8; 33, с. 32].

Йдучи «просити», молода зазвичай тримала в руках хустину, під пахвою — повісмо, дружка мала на плечах тайстру, а ще вони брали зі собою кілька «колачів» для запрошення почесних гостей. Власне з них, тобто зі священника, пана і вчителя, колись

Іл. 5. Запрошення на весілля Кароліни Красницької з м. Отинії і Петра Угорчака з м. Снятина. 1911 р. (Ілюстрація за виданням: [28, с. 352])

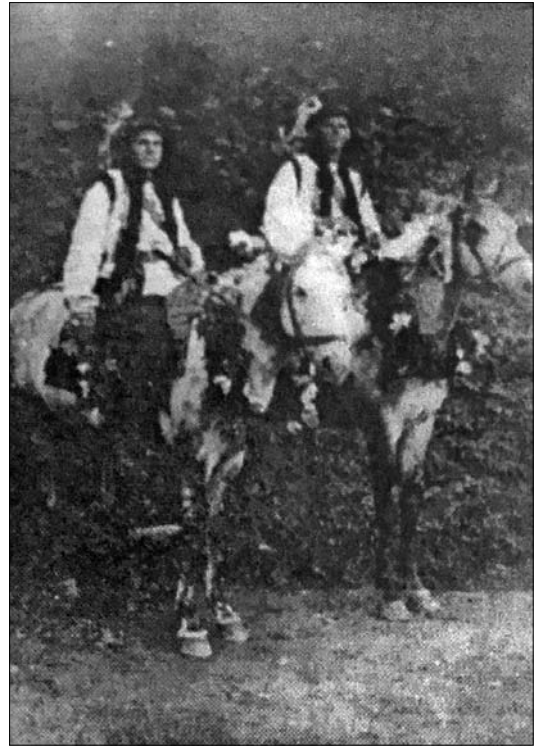

Іл. 6. У такому одязі запрошували гостей на весілля влітку. Ліворуч — молода Параска Тодорів і молодий Олекса Тодорів, праворуч — дружка Параска Свірнюк і дружба Микола Дикан. С. Товмачик Коломийського р-ну. 1932 р. (Ілюстрація за виданням: [27, с. 42])

узвичаєно й розпочинали «запросини». У Рожневі на Косівщині спершу «кликали» найближчих сусіда й сусідку. У Сільці на Тисмениччині першу хату обирали на схід від своєї оселі, а вже відтак можна було йти «до попа, до двора і до школи». На цьому ж терені (с. Загвіздя) до панотця несли курку, голову якої прикрашали позліткою. Його просили про

Іл. 7. У такому одязі запрошували гостей на весілля взимку. Молоді (сидять) Катерина Терпелюк і Микола Тодорів. С. Товмачик Коломийського р-ну. 1945 р. (Ілюстрація за виданням: [27, с. 43])

Іл. 9. Молодий із дружною запрошують на весілля. Поч. ХХ ст. (Ілюстрація за виданням: [30, с. 306])

Іл. 8. Молоді запрошують на весілля. (Фото з Історико-краєзнавчого музею с. Долина Тлумацького р-ну)

Іл. 10. Молода з дружками йде запрошувати гостей на весілля (у вузликах порізаний калач, який молода роздаватиме людям). С. Струпків Коломийського р-ну. 2003 р. (Ілюстрація за виданням: [21, с. 64])

благословення такими словами: «*Прошу божої волі і отце духовного о благословенство*». Почувши у відповідь: «*Най Бог благословит*», — рушали далі (с. Далешів Городенківського повіту). Запрошувати на весілля заходили до хати, однак годилося «просити» і всіх стрічних. Таких «гостей» здебільшого на весіллі не чекали, тому про них жартома казали:

«*Просили на дорозі, аби не бути на порозі*» (с. Сілець Тисменицького р-ну). Щойно молода заходила до хати, лаву вкривали кожухом чи клали на неї подушку, аби вона не сідала на голу (с. Орелець Снятинського р-ну, с. Спас Коломийського р-ну). Усіх старших односельців, яких запрошували, «кнігиня» чи «кнезь» цілували в руки, ті, своєю чергою, цілу-

вали молодих в чоло або обличчя, молодших чи дітей молоді також цілували в обличчя. При цьому казали: «Просили тато та й мама... і я прошу, аби сте були ласкаві на весіле прийти, на хліб, на сіль, на що нас Бог споміг, просим, будьте ласкаві», «Просили вас деді і нені і я вас прошу, аби сте були ласкаві на вісіле», «Просили вас дидьо і нині і я вас прошу, аби сте мене поблагословили», «Просили гедя та й неня, та й я прошу на хліб, на сіль, на що нас бог дарив, на то вас просим — аби сте ласкаві на весіле прийти», «Просили тато, мама, брат, сестра і я Вас прошу, приходіт на наше весілля» тощо. Благословляли молодих словами: «Декуємо, най Бог даст щісливо, веселіт сі здорови», «Декуємо дедеві, декуємо нени і тобі за запросини», «Файно дзінкуємо, дай вам Боже здоров'ї та ласку Божу; веселіт сі здорові, най вас Біг помагає», — а молоду ще й обдаровували повісом, щоб вона мала на полотно, а молодий — на очкур, півмітком і мискою збіжжя. Прядиво дружка носила під пахвою, а збіжжя зсипала у тайстру, з якою ходила. Коли дарунків назбирувалось багато, їх залишали у когось із «фамілії», а відтак забирали [1, s. 91; 2, s. 273, 277—278, 295—296, 312; 5, с. 6; 6, с. 192; 7, с. 432; 9, с. 11; 15, арк. 34; 18, с. 416; 20, 8—9; 23, с. 79; 26, с. 69; 27, с. 42; 33, с. 32].

Коли молоді ходили селом «просити», намагалися не зустрітися, бо, за поширеними віруваннями, «все життя будуть сваритись», «відтак житте бде неважне: або сі розійдуть, або бдутьсі дуже сварити, бити», «бо скоро розійдуться або будуть жити погано» (с. Вербівці Городенківського р-ну, с. Великий Ключів Коломийського р-ну, с. Вікняни Тлумацького р-ну). Проте згодом такі вірування послабилися, тому при зустрічі молоді просто розходилися в різні боки сміючись (с. Добровляни Тисменицького р-ну), а подекуди замість традиційних «запросин» почали роздавати друковані запрошення (с. Сокирчин Тлумацького р-ну) [2, s. 295; 9, с. 11; 14, арк. 84; 15, арк. 11, 51, 73].

У деяких селах запрошувати на весілля могли не «князь» і «княгиня», а жінки з їхніх родин. Окрім того, іноді ще окремо «просили» дівчат і найближчих родичів на «коровай», «у свахи», на вінкоплетини тощо (с. Сілець Тисменицького р-ну, с. Орелець Снятинського р-ну, с. Рожнів Косівського р-ну). «Запросини» закінчувалися взаємним запрошен-

Іл. 11. Молода Литвин Настуна з дружкою Дейдей Наталією. С. Сілець Тисменицького р-ну. 1938 р. (Ілюстрація за виданням: [20, с. 10])

Іл. 12. Молодята Наталія та Іван Шмики. 2001 р. (Фото з Музею Н. Кобринської с. Белелуя Снятинського р-ну)

ням родин молодого і молодої. Задля цього молодий з дружною йшов до молодої, а молода з дружною — до молодого, де «кликали» їхніх батьків словами: «Просили деді і нені та й я прошу на цей дар», — даруючи два калачі у білій хустині. Опісля їх узвичаєно садовили за стіл і частували. Подекуди, як у Вербівцях на Городенківщині, взаємне запрошення родин відбувалося у перший день весілля, який тут називали «коровай» [5, с. 6; 6, с. 184, 192; 7, с. 427—428; 9, с. 20; 20, с. 9—10].

Висновки. Досліджуваний локальний варіант передвесільної звичаєвості Покуття цілком вкладається в канву загальноукраїнського весільного ритуалу, про що свідчать дослідження весільної обрядовості і передвесільного циклу зосібна різних куточків України [34, с. 217—218; 35; 36; 37, с. 75—93; 38; 39, с. 232—248; 40; 41, с. 305—314]. Водночас, як і будь-який інший етнолокальний варіант традиції, покутський має свої особливості, що виявляються у своєрідних трактуваннях тих чи інших обрядових реалій їхніми носіями, тривале побутування деяких чинностей, а це, своєю чергою, спонукає до подальших пошуків у цьому напрямку.

1. Waigiel L. *Rys miasta Kołomyi*. Kołomyja, 1877. 114 s.
2. Kolberg O. *Dziela wszystkie*. Wrocław; Poznań: Polskie Wydawnictwo Muzyczne; Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1961. Т. 29: Pokucie. Cz. 1. 358 s.
3. Mroczko K.Fr. Śniatyńszczyzna. (Przyczynek do etnografii krajowej). *Przewodnik naukowy i literacki*. 1897. Т. XXV. Z. IV. S. 289—304; Z. V. S. 385—402; Z. VI. S. 481—498; Z. VII. S. 577—595.
4. Голубовичева О. Весіле в селі Ілинцях, Снятинського повіту. *Матеріали до української етнології*. Львів, 1919. Т. XIX—XX. С. 177—193.
5. Волошинський І. Весіле в Далешеві, Городенського повіту. *Матеріали до української етнології*. Львів, 1919. Т. XIX—XX. С. 2—34.
6. Весілля в селі Орельці Снятинського повіту на Станіславщині. *Весілля: у 2 кн*. Київ: Наукова думка, 1970. Кн. 2. С. 183—214.
7. Покутське весілля. *Весілля: у 2 кн*. Київ: Наукова думка, 1970. Кн. 2. С. 426—463.
8. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 355 б. Арк. 1—188. Паньків М.І. Семья и семейный быт на Покутье (1850—1980). Дисерт. канд. истор. наук. Ивано-Франковск, 1988.
9. Паньків М. *Весілля у селі Вербівцях на Городенківщині*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 108 с.
10. Паньків М. Весільна атрибутика Покуття. *Ямгорів*. 2011. Ч. 18—19. С. 228—233.
11. Немец В. Деревце як предметно-символічний компонент весільного ритуалу: волинсько-покутські паралелі (на матеріалах з Радехівського і Богородчанського районів). *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Рівне: Зень О., 2014. Випуск 25. С. 185—186.
12. Герус Л. «Колач» у весільному обряді покутян кінця ХІХ — початку ХХІ століття: пластичне вирішення, символіка, функції. *Народознавчі зошити*. 2017. № 1. С. 160—170.
13. Бойчук Х. Весільна обрядовість Городенківщини (за матеріалами експедиції 2016 р.). *Народознавчі зошити*. 2017. № 1. С. 154—159.
14. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 698. Арк. 1—116. Горошко Л.М. Польові матеріали з Покуття (Коломийський, Городенківський, Тлумацький, Снятинський р-ни Івано-Франківської обл., 2013 р.).
15. *Архів ІН НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 736. Арк. 1—97. Горошко-Погорецька Л.М. Польові матеріали з Покуття (Тлумацький, Тисменицький, Городенківський р-ни Івано-Франківської обл., 2014 р.).
16. Андрусак С., Білий Д., Двояк М., Качорак Я. *Вікняни: з правків до сьогодні*. Львів: Українські технології, 2007. 451 с.:160 с. іл.
17. Возняк В. *Село моє — України цвіт*. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2003. 208 с.
18. Гачинський М. *Нарис з історії села Петрова*. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. 516 с.
19. Грабовецький В. *Іванівці. Літопис села над Прутом*. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2001. 264 с.
20. Драбчук І. *Сілецьке весілля*. Івано-Франківськ: СІМІК, 2008. 96 с.
21. Жибак Г., Хімей Р. *Традиційні українські обряди та звичаї (весілля, хрестини, гаївки)*. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. 124 с.
22. Жолобайло Я. *«Це Матіївці — наше село...»: Історико-етнографічний нарис*. Коломия: Вік, 2000. 184 с.
23. Історія Угринова. *Нариси з історії села Угринів Тисменицького району Івано-Франківської обл.* Івано-Франківськ: Плай, 2000. 280 с.
24. Когуч Б.О., Сас О.Л. *Нариси з історії села Павелка (Павлівка)*. Івано-Франківськ: Лік, 1998. 260 с.
25. Королько О. Весільні обрядово-звичаєві традиції Покуття і Гуцульщини на початку ХХ ст.: порівняльний огляд. *Снятин, Снятинщина: історія і сьогодні*. Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 850-річчю міста Снятина на Покутті. Снятин: ПрутПринт, 2008. С. 77—84.
26. Марусик П. «Белелує, колиско моя!» Історія, етнографія, побут Покутського села. Галич, 2000. 217 с.
27. Петрук М., Петрук П. *Історія Товмачика: Історико-краєзнавчий нарис*. Коломия: Вільний голос, 2000. 96 с.
28. Покуття: *Історико-етнографічний нарис*. Львів: Манускрипт, 2010. 456 с.
29. Слободян Н. Гринівецьке весілля. *Ямгорів*. 2008. Ч. 15. С. 172—216; 2009. Ч. 16—17. С. 220—225.
30. Сорич М. *Історія Мишина*. Коломия, 2000. 346 с.
31. Стрижевська Н. Сучасне весілля у Сопові. *Матеріали круглого краєзнавчого столу «Коломийська Гуцульщина»*. Коломия, 2006. С. 68—74.
32. Тафійчук М. Ключівський весільний вінок. *Матеріали круглого краєзнавчого столу «Коломийська Гуцульщина»*. Коломия, 2006. С. 36—38.
33. Ципердюк М. *Село над Золотою Бистрицею*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 112 с. + 48 с.: іл.

34. Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди. *Поділля: Історико-етнографічне дослідження*. Київ: Доля, 1994. С. 217—228.
35. Борисенко В.К. *Весільні звичаї та обряди на Україні: Історико-етнографічне дослідження*. Київ: Наукова думка, 1988. 192 с.
36. Босик З.О. Родина обрядовість: Трансформація та архетипові мотиви весільної обрядовості Середньої Наддніпряни: монографія. Київ: НАКККіМ, 2010. 344 с.
37. Гузій Р., Вархол Н., Вархол Й., Остапик О. Весільні обряди. *Лемківщина: Історико-етнографічне дослідження: у 2 т. Львів: Інститут народознавства НАНУ, 2002; Т. 2. Духовна культура*. С. 75—93.
38. Здорова Н.І. *Нариси народної весільної обрядовості на Україні*. Київ: Наукова думка, 1974. 160 с.
39. Здорова Н.І. Народні звичаї та обряди. *Бойківщина: Історико-етнографічне дослідження*. Київ: Наукова думка, 1983. С. 232—248.
40. Кушнір В.Г., Петрова Н.О. *Традиційна весільна обрядовість українців Одещини (20—80-ті рр. ХХ ст.)*. Одеса: Гермес, 2008. 256 с.
41. Сявак Є.І. Сімейна обрядовість. *Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження*. Київ: Наукова думка, 1987. С. 302—319.
- National Academy of Sciences of Ukraine*). F. 1. Op. 2. Od. save 355 b. Arc. 1—188 [in Russian].
- Pankiv, M. (2000). *Wedding in the village of Verbitsti in Gorodenkivshchyna*. Ivano-Frankivsk: Lileja-NV [in Ukrainian].
- Pankiv, M. (2011). Wedding attributes of Pokuttia. *Yamhoriv, 18—19*, 228—233 [in Ukrainian].
- Niemets, V. (2014). Small tree as a subject-symbolic component of the wedding ritual: the Volyn-Pokuttia parallels (on materials from the Radekhivskyj and Bogorodchansky districts). *Actual problems of national and world history: Collection of scientific works: Scientific notes of Rivne State Humanitarian University (Issue 25, pp. 185—186)*. Rivne: Zen' O. [in Ukrainian].
- Gerus, L. (2017). «Kolach» in the wedding ceremony of the inhabitants of Pokuttia of the end of nineteenth and the beginning of twenty-first centuries: a plastic solution, symbolism, functions. *The Ethnology notebooks, 1*, 160—170 [in Ukrainian].
- Boyчук, С. (2017). Wedding ceremony of Gorodenkivshchyna (based on the materials of the expedition in 2016). *The Ethnology notebooks, 1*, 154—159 [in Ukrainian].
- Horoshko, L.M. (2013). Field materials from Pokuttia (Kolomyjs'kyj, Gorodenkivs'kyj, Tlumats'kyj, Snyatyns'kyj districts, Ivano-Frankivs'k oblast'). *Archive of the IN NANU*. F. 1. Op. 2. Od. save 698. Arc. 1—116 [in Ukrainian].
- Horoshko-Pohoretska, L.M. (2014). Field materials from Pokuttia (Tlumats'kyj, Tysmenyts'kyj, Horodenkivs'kyj r-ny, Ivano-Frankivs'k oblast'). *Archive of the IN NANU*. F. 1. Op. 2. Od. save 736. Arc. 1—97 [in Ukrainian].
- Andrusiak, S., Bilyj, D., Dvoiak, M. & Kachorak, Y. (eds.). (2007). *Vikniany: from the past to the present*. Lviv: Ukrajins'ki tehnologiji [in Ukrainian].
- Vozniak, V. (2003). *My village — Ukraine's blossom*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria [in Ukrainian].
- Gachynskyj, M. (2006). *Essay of the history of the village Petriv*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria [in Ukrainian].
- Grabovetskyj, V. (2001). *Ivaniivtsi. The chronicle of the village over the Prut*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria [in Ukrainian].
- Drabchuk, I. (2008). *The wedding of Silets'*. Ivano-Frankivsk: SIMYK [in Ukrainian].
- Zhybak, G. & Khimej, R. (eds.). (2010). *Traditional Ukrainian rites and customs (wedding, christening, hajivky)*. Ivano-Frankivsk: Misto NV [in Ukrainian].
- Zholobajlo, Y. (2000). «This is Matijivtsi — our village...»: *Historical and ethnographic essay*. Kolomyja: Vik [in Ukrainian].
- Kostiv, V. (Ed.). (2000). *The History of Ugryniv*. Essays of the history of the village of Ugryniv in the Tysmenytsia district of Ivano-Frankivsk region. Ivano-Frankivsk: Plaj [in Ukrainian].
- Koguch, B. & Sas, O. (1998). *Essays of the history of the village of Pavelcha (Pavlivka)*. Ivano-Frankivsk: Lik [in Ukrainian].
- Korol'ko, O. (2008). Wedding ceremonial and customary traditions of Pokuttia and Hutsul'shchyna at the beginning of the 20th century: comparative survey. *Sniatyn, Sniatyn'schi-*

REFERENCES

- Waigiel, L. (1877). *Essay of the city of Kolomyja*. Kolomyja [in Polish].
- Kolberg, O. (Ed.). (1961). Pokucie. In Kolberg, O. *All works* (Vol. 29, p. 1). Wrocław; Poznań: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza [in Polish].
- Mroczo, K.Fr. (1897). Śniatyńszczyzna. (A contribution to national ethnography). *Scientific and literary guide*. (Vol. XXV. C. IV. S. 289—304; C. V. S. 385—402; C. VI. S. 481—498; C. VII. S. 577—595) [in Polish].
- Golubovycheva, O. (1919). Wedding in the village of Ilyntsi, Sniatyn district. *Materials for Ukrainian ethnology* (Vol. XIX—XX, pp. 177—193) [in Ukrainian].
- Voloshynsky, I. (1919). Wedding in Daleshiv, Horodensky district. *Materials for Ukrainian ethnology* (Vol. XIX—XX, pp. 2—34) [in Ukrainian].
- Ravliuk, V. (Ed.). (1970). Wedding in the village of Orelets', Sniatynskyj district in Stanislavskyj Region. In *Wedding: in 2 books* (B. 2, pp. 183—214). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Gushul, M.V. (Ed.). (1970). Pokuttia's wedding. Text and melodies recorded in the village of Rozhniv, Kosivskyj district, Ivano-Frankivsk region. 1968. In *Wedding: in 2 books* (B. 2, pp. 426—463). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Pankiv, M.I. (1988). *Family and family life on Pokutye (1850—1980)*. (Candidate dissertation). *Archive of the IN NANU (Archive of the Institute of Ethnology of the*

- na: *History and Present*. Materials of the scientific and practical conference devoted to the 850th anniversary of the city of Snyatyn in Pokuttia (pp. 77—84). Sniatyn: Prut-Print [in Ukrainian].
- Marusyk, P. (2000). «*Beleluje, my cradle!*» History, ethnography, life of Pokuttia's village. Halych [in Ukrainian].
- Petruk, M. & Petruk, P. (2000). *The history of Tovmachyk*: Historical and ethnographic essay. Kolomyja: Vil'nyj holos [in Ukrainian].
- Marchuk, V., Korol'ko, A., Kozholianko, G., Sukhyj, A. & Nagirnyj, V. (Eds.). (2010). *Pokuttia: Historical and Ethnographic Essay*. Lviv: Manuscript [in Ukrainian].
- Slobodian, N. (2008, 2009). Hrynivtsi's wedding. *Yamhoriv*, 15, 172—216; 16—17, 220—225 [in Ukrainian].
- Sorych, M. (2000). *The History of Myshyn*. Kolomyja [in Ukrainian].
- Stryzhevska, N. (2006). Modern wedding in Sopiv. *Materials of the round-table local lore «Kolomyjs'ka Hutsul'shchyna»* (pp. 68—74). Kolomyja [in Ukrainian].
- Tafijchuk, M. (2006). Kluchiv's wedding wreath. *Materials of the round-table local lore «Kolomyjs'ka Hutsul'shchyna»* (pp. 36—38). Kolomyja [in Ukrainian].
- Tsyperdiuk, M. (2004). *The Village over Golden Bystrycia*. Ivano-Frankivsk: Lileja-NV [in Ukrainian].
- Borysenko, V. (1994). Wedding customs and ceremonies. In *Podillia: Historical and ethnographic research* (pp. 217—228). Kyiv: Dolia [in Ukrainian].
- Borysenko, V. (1988). *Wedding customs and ceremonies in Ukraine: Historical and ethnographic research*. Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Bosyk, Z. (2010). *Family rituals: Transformation and archetypical motives of wedding ceremonies of the Middle Dnieper: monograph*. Kyiv: NAKKKIM [in Ukrainian].
- Guzii, R., Warhol, N., Warhol, J. & Ostapyk, O. (2002). Wedding ceremonies. In *Lernkivshchyna: Historical and ethnographic research* (Vol. 2: Spiritual culture, pp. 75—93). Lviv: IN NANU [in Ukrainian].
- Zdoroveha, N. (1974). *Essays of folk wedding ceremonies in Ukraine*. Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Zdoroveha, N. (1983). National customs and rites. In *Boykivshchyna: Historical and ethnographic research* (pp. 232—248). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Kushnir, V. & Petrova, N. (2008). *Traditional wedding ceremony of the Ukrainians of the Odesa region (20—80's of the twentieth century)*. Odesa: Hermes [in Ukrainian].
- Siavavko, E. (1987). Family Rites. In *Hutsul'shchyna: Historical and ethnographic research* (pp. 302—319). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].